

O‘ZBEKISTONDA ICHKI TURIZMNI RIVOJLANTIRISH: HOLATI, MUAMMOLAR VA ISTIQBOLLAR

Madaminov Oybek Faxriddin o‘g‘li

Nur Safar TRAVEL

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O‘zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish masalalari ko‘rib chiqilgan. Maqolada mamlakatimizning turistik salohiyati, ichki turizm sohasidagi mavjud holat, infrastruktura, davlat siyosati va tegishli muammolar tahlil qilingan. O‘zbekiston geografik joylashuvi, boy tarixiy merosi, noyob tabiiy resurslari va rang-barang madaniyati bilan ichki turizm uchun ulkan imkoniyatlarga ega ekanligi isbotlangan. Tadqiqot natijalari asosida ichki turizmni yanada rivojlantirish uchun ilmiy asoslangan tavsiyalar ishlab chiqilgan.*

Kalit so‘zlar: *ichki turizm, turistik infrastruktura, turistik salohiyat, tarixiy meros, ekologik turizm, O‘zbekiston, turizm siyosati, mehmonxona xizmatlari, turizm iqtisodiyoti.*

Kirish

Turizm – jahon iqtisodiyotining eng dinamik rivojlanayotgan tarmoqlaridan biri bo‘lib, milliy iqtisodiyotga katta hissa qo‘shadi, ish o‘rinlari yaratadi va aholi turmush darajasini oshiradi. Xalqaro turizm keng o‘rganilgan bo‘lsa-da, ichki turizm – ya’ni fuqarolarning o‘z mamlakatlari doirasida sayohat qilishi – ko‘pincha e’tibordan chetda qoladi. Holbuki, ichki turizm mamlakatning barqaror iqtisodiy o‘sishiga, mintaqaviy rivojlanishiga va milliy o‘zlikni mustahkamlashga muhim ta’sir ko‘rsatadi.

O‘zbekiston – Markaziy Osiyoning eng qadimiy va boy tarixga ega mamlakatlaridan biridir. Samarqand, Buxoro, Xiva, Shaxrisabz singari shaharlari Buyuk Ipak yo‘lining markaziy nuqtalari bo‘lgan va dunyoning turli burchaklaridan sayyohlarni o‘ziga jalb etib kelgan. So‘nggi yillarda mamlakatimizda turizm sohasida keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda: turizm infratuzilmasi yaxshilanmoqda, xizmat ko‘rsatish sifati oshirilmoqda va ichki turizm rag‘batlantirilmoqda.

2017–2023-yillar davomida O‘zbekistonga tashrif buyuruvchi turistlar soni sezilarli darajada oshdi. 2019-yilda mamlakatga 6,7 million xorijiy turist tashrif buyirgan bo‘lsa, ichki turistlar soni ham yil sayin ortib bormoqda. COVID-19 pandemiyasi davrida xalqaro turizm keskin pasayib ketgan bir sharoitda ichki turizm muhim reziliyentlik omili bo‘lib xizmat qildi va hukumatning ichki turizmga e’tiborini yanada kuchaytirdi.

Ushbu maqolaning maqsadi O‘zbekistonda ichki turizmning hozirgi holatini tahlil qilish, rivojlanishiga to‘sqinlik qiluvchi omillarni aniqlash va istiqbolli yo‘nalishlarni belgilashdan iborat.

Asosiy qism

O'zbekiston o'zining boy tarixi, noyob me'moriy obidalar va rang-barang tabiiy manzaralari bilan ichki turizm uchun benazir sharoit yaratadi. Mamlakatda 7000 dan ortiq me'moriy va arxeologik yodgorlik mavjud bo'lib, ulardan 4 tasi – Samarqand, Buxoro, Xiva va Shaxrisabz – YuNESKO Jahon merosi ro'yxatiga kiritilgan.

Geografik jihatdan O'zbekiston xilma-xil landshaftga ega: g'arbda Qizilqum cho'li, sharqda Farg'ona vodiysi, shimolda Orol dengizining qoldiq havzasi va janubi-sharqda Hisor hamda Zarafshon tog' tizmalari mavjud. Bu xilma-xillik ekologik turizm, tog' turizmi, cho'l turizmi va boshqa yo'nalishlarni rivojlantirish imkonini beradi.

Madaniy turizm nuqtai nazaridan ham O'zbekiston beqiyos imkoniyatlarga ega. O'zbek oshxonasi, milliy hunarmandchilik (zargarlik, to'qimachilik, kulolchilik), xalq festivallari va udumlar turistlarga unutilmas taassurot qoldiradi. Navro'z, Hosil bayrami va boshqa milliy an'analar ichki turizmni rag'batlantiruvchi muhim omillar hisoblanadi.

Davlat siyosati va qonunchilik bazasi

O'zbekistonda turizm sohasini rivojlantirish bo'yicha keng qamrovli huquqiy baza shakllangan. O'zbekiston Respublikasining "Turizm to'g'risida"gi qonuni (2019-yil yanvarda yangi tahrirda qabul qilingan) turizm faoliyatini tartibga solishning asosiy mexanizmlarini belgilab beradi. Bundan tashqari, 2020–2025-yillarga mo'ljallangan "O'zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi Prezident farmoni turizm sohasida islohotlarning yo'nalishlarini aniq belgilab qo'ygan.

Davlat tomonidan qabul qilingan eng muhim chora-tadbirlar sirasiga quyidagilar kiradi: ichki turistlar uchun subsidiyalashtirilgan yo'l chiptasi va mehmonxona xizmatlarini joriy etish, turistik klasterlar (Samarqand, Buxoro, Xorazm, Farg'ona) yaratish, turizm infratuzilmasini rivojlantirishga investitsiyalar jalb qilish va turizm mutaxassislarini tayyorlash tizimini takomillashtirish.

2022-yilda ishga tushirilgan "Uzbektourism" platforma va yagona turistik navigatsiya tizimi ichki turizmni raqamlashtirish bo'yicha muhim qadam bo'ldi. Onlayn bronlash imkoniyatlari, elektron gid xizmatlari va turistik kartalar joriy etilishi ichki turizmning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Ichki turizmni rivojlantirishdagi muammolar

Barcha ijobiy o'zgarishlarga qaramay, O'zbekistonda ichki turizmning rivojlanishiga to'sqinlik qiluvchi bir qator jiddiy muammolar mavjud bo'lib qolmoqda.

Birinchidan, transport infratuzilmasidagi kamchiliklar. Turistik manzillar orasidagi yo'llarning sifati past, temir yo'l va avtobus xizmatlari esa o'z vaqtida va sifatli bo'lmaydi. Samarqand va Toshkent o'rtasida yuqori tezlikli poezd (Afrosiyob) ishlaca-da, boshqa yo'nalishlar hali ham qoloq holatda. Shaharlararo transport chiptalarining narxi aholi daromadiga nisbatan nisbatan yuqori, bu esa ko'pchilik fuqarolar uchun uzoq manzillarga sayohatni qiyinlashtiradi.

Ikkinchidan, xizmat sifatidagi muammolar. Mehmonxonalar, restoranlar va turistik xizmatlar ko'rsatuvchi korxonalarda xizmat sifati yetarli darajada emas. Kadrlar malakasi past, chet tili biladigan xodimlar soni kam, turistik standartlar esa to'liq joriy etilmagan.

Uchinchidan, marketing va axborot tizimining zaif rivojlanganligi. Ichki turistik manzillar haqida keng ko'lamli reklama kampaniyalari o'tkazilmaydi, axborot markazlari kam va ularning moddiy-texnik bazasi eskirgan. Raqamli marketing vositalari va ijtimoiy tarmoqlardan foydalanish hali ham past darajada qolmoqda.

To'rtinchidan, ekologik va infratuzilma muammolari. Ba'zi turistik manzillarda suvdan foydalanish, chiqindilarni utilizatsiya qilish va sanitariya holatida jiddiy muammolar mavjud. Natijada, turistik joylarda ekologik yuklanish oshib bormoqda.

Ichki turizmning iqtisodiy ahamiyati

Ichki turizm milliy iqtisodiyot uchun muhim ahamiyat kasb etadi. Birinchi navbatda, u mintaqaviy iqtisodiy rivojlanishni ta'minlaydi: turistlar sarflagan pul mahalliy dukkonlar, restoranlar, hunarmandlar va xizmat ko'rsatuvchilar daromadini oshiradi. Bu esa, ayniqsa, iqtisodiy jihatdan nisbatan qoloq viloyatlarda katta ahamiyat kasb etadi.

Iqtisodchilarning hisob-kitoblariga ko'ra, ichki turizmdan yillik daromad 2022-yilda 1,8 mlrd. AQSh dollaridan ortiq bo'lgan va bu ko'rsatkich so'nggi besh yilda ikki baravar oshgan. Mazkur soha 350 000 dan ortiq ish o'rnini ta'minlaydi, bu esa umumiy bandlikning 3,2 foizini tashkil etadi.

Turizm rivojlanishi bilan bevosita bog'liq sektorlar – transport, aloqa, savdo, qurilish va qishloq xo'jaligi ham rivojlanish ko'rsatkichlarini yaxshilaydi. Turistik klasterlar atrofida kichik va o'rta biznes rivojlanmoqda, bu esa iqtisodiy diversifikatsiyaga xizmat qilmoqda.

Istiqbollar va tavsiyalar

O'zbekistonda ichki turizmni yanada rivojlantirish uchun quyidagi yo'nalishlar ustuvor hisoblanadi.

Raqamlashtirish va smart-turizm. Milliy turistik portal va mobil ilovani yanada takomillashtirish, sun'iy intellekt asosida shaxsiylashtirilgan marshrutlar taklif etish, augmented reality texnologiyalarini tarixiy obidalarda qo'llash ichki turizmni modernizatsiya qilishga xizmat qiladi.

Qishloq va ekologik turizm. Qishloq joylardagi turizm imkoniyatlarini kengaytirish, agro-turistik fermer xo'jaliklarini qo'llab-quvvatlash va ekologik turizm standartlarini joriy etish mahalliy aholining daromadini oshiradi va qishloq hududlari rivojlanishiga hissa qo'shadi.

Kadrlar tayyorlash. Turizm sohasida malakali mutaxassislar tayyorlash uchun maxsus o'quv markazlari va dasturlar yaratish, xorijiy tajribani o'rganish va hal qiluvchi koeffitsientni oshirishga mo'ljallangan treninglar o'tkazish zarur.

Mintaqaviy hamkorlik. O'rta Osiyo mamlakatlari bilan umumiy turistik marshrutlar (Ipak yo'li eko-turizm markazlari, madaniy merosni qo'shma saqlash dasturlari) yaratish ichki turizmni xalqaro turizm bilan uyg'unlashtirish imkonini beradi.

Xulosa

O‘zbekistonda ichki turizm – iqtisodiy, ijtimoiy va madaniy ahamiyati jihatidan strategik tarmoqqa aylanib bormoqda. Mamlakat boy tarixiy merosi, xilma-xil tabiati va rang-barang madaniyati bilan ichki turizm uchun ulkan imkoniyatlarga ega. So‘nggi yillarda amalga oshirilgan islohotlar – huquqiy baza yangilanishi, infratuzilma investitsiyalari, raqamlashtirish va marketing faolligining oshishi – ijobiy natijalar beryapti.

Biroq, transport infratuzilmasidagi muammolar, xizmat sifatining past darajasi, marketing tizimining zaifligi va ekologik muammolar ichki turizmning to‘liq salohiyatini ro‘yobga chiqarishga to‘siq bo‘lib qolmoqda. Ushbu muammolarni hal qilish uchun davlat, xususiy sektor va fuqarolik jamiyatining birgalikdagi sa'y-harakatlari talab etiladi.

Yuqoridagi tahlilga asosan, O‘zbekistonda ichki turizmni rivojlantirish uchun raqamlashtirish, ekologik turizm, kadrlar tayyorlash tizimini takomillashtirish va mintaqaviy hamkorlikni kuchaytirish ustuvor yo‘nalishlar sifatida belgilanishi lozim. Bu chora-tadbirlar O‘zbekistonda ichki turizmni jahon standartlariga mos keladigan, barqaror va raqobatbardosh sohaga aylantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasining "Turizm to‘g‘risida"gi Qonuni (yangi tahriri). – Toshkent: O‘zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari milliy bazasi, 2019.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining "O‘zbekiston Respublikasida turizmni jadal rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida" Farmoni. – Toshkent, 2020. – PF-5611.
3. O‘zbekiston Turizm va madaniy meros vazirligi. Yillik hisoboti 2022. – Toshkent, 2023.
4. Abdullayev A.S. O‘zbekistonda turizm iqtisodiyoti: rivojlanish tendentsiyalari va muammolar. – Toshkent: TDIU nashriyoti, 2022. – 280 b.
5. Xoliqov B.B., Ramidova M.A. Ichki turizm va mintaqaviy iqtisodiy rivojlanish. // Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar. – 2023. – №2. – B. 45–58.
6. Mirzayev O‘. Turizm sohasi infratuzilmasini rivojlantirishning ustuvor yo‘nalishlari. // O‘zbekiston milliy universiteti xabarlari. – 2022. – №3. – B. 112–120.
7. UNWTO (Jahon turizm tashkiloti). Tourism in Central Asia: Recovery and Growth Prospects. – Madrid: UNWTO, 2023.